

Evaluatie van het programma Taal voor het Leven 2018–2020

Voortgang leesvaardigheid en sociale inclusie

MERLIJN KARSSSEN

JOANNE LOURENS

MARIEKE BUISMAN

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Karssen, M., Lourens, J.M.P. & Buisman, M.
Evaluatie van het programma Taal voor het Leven 2018-2020.
Voortgang leesvaardigheid en sociale inclusie.
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
(Rapport 1050, projectnummer 40804)

ISBN 978-94-6321-115-4

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Stichting Lezen en Schrijven

Uitgave en verspreiding:
Kohnstamm Instituut
Roetersstraat 31, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam
Tel.: 020-525 1226
www.kohnstamminstituut.nl
© Copyright Kohnstamm Instituut, 2020

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1 Achtergrond, doelen en onderzoeksvragen	3
1.1 Achtergrond	3
1.2 Doel van het onderzoek	5
1.3 Onderzoeksvragen	6
2 Leesvaardigheid	9
2.1 Onderzoeksaanpak en methode	9
2.2 Resultaten	11
2.3 Benchmark en discussie	15
3 Impact van deelname aan Taal voor het Leven op sociale inclusie	17
3.1 Onderzoeksaanpak en methode	17
3.2 Resultaten	19
3.3 Benchmark en discussie	24
Literatuur	27
Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut	29

Samenvatting

Stichting Lezen en Schrijven wil de resultaten van het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven inzichtelijk maken. Het programma Taal voor het Leven is opgezet om beter tegemoet te komen aan de diverse wensen van laaggeletterde groepen in relatie tot leeraanbod én om non-formeel leeraanbod van basisvaardigheden in Nederland een impuls te geven.

Dit onderzoek geeft zicht op de vorderingen van laaggeletterde volwassenen die tussen halverwege 2018 en begin 2020 meededen aan het programma Taal voor het Leven wat betreft leesvaardigheid en de sociale inclusie. Daarnaast is ook de voortgang in arbeidsmarktpositie onderzocht. Om inzicht te krijgen in de continuïteit van de effecten van het programma zijn de uitkomsten gebenchmarkt ten opzichte van eerdere jaren.

Uit deze evaluatie bleek dat 74% van de deelnemers vooruitgaat in leesvaardigheid en dat tussen de 49% en 66% van de deelnemers vooruitgaat in ervaren sociale inclusie.

Tussen de 12% en 27% van de deelnemers ervaart een verbetering in arbeidsmarktpositie.

De uitkomsten schetsen een vergelijkend beeld met de eerder uitgevoerde evaluaties. Het percentage deelnemers dat vooruitgaat op het gebied van leesvaardigheid en ervaren sociale inclusie na deelname aan de taaltrajecten behorende bij Taal voor

het Leven is substantieel. Voor de arbeidsmarktpositie na deelname aan de taaltrajecten behorende bij Taal voor het Leven geldt dat in mindere mate.

1 Achtergrond, doelen en onderzoeksvragen

1.1 Achtergrond

Laaggeletterdheid is een maatschappelijk probleem dat van invloed is op tal van levensdomeinen: op de positie op de arbeidsmarkt, op armoede en schulden, maatschappelijke participatie en (ervaren) gezondheid. In Nederland zijn 2,5 miljoen mensen laaggeletterd (Algemene Rekenkamer, 2016). Dit betekent dat zij moeite hebben met taal en/of rekenen (onder niveau 2F). Deze basisvaardigheden zijn dan ook een belangrijke voorwaarde om volwaardig te kunnen participeren op het werk en in de samenleving. Het gaat bij laaggeletterdheid echter vaak om een onderwerp waar vaak nog een taboe op rust, en om kwetsbare doelgroepen die lastig te bereiken zijn voor beleidsmakers. De aanpak van laaggeletterdheid vergt daarom een lange adem en een structurele inzet.

Laaggeletterden weten niet altijd (zelfstandig) de weg te vinden naar een leertraject. Een deel is zich bewust van de problemen met lezen en schrijven en schaamt zich daar vaak voor. Maar de meeste laaggeletterden ervaren zelf geen problemen (Houtkoop, Allen, Buisman, Fouarge & Van der Velden, 2012). Ook gaat het veelal om mensen zonder positieve schoolervaring (Buisman, 2017). Voor hen vormt deelname aan formeel leeraanbod vaak een (te) hoge drempel. De aanpak van laaggeletterdheid vraagt daarom om een

gedifferentieerde aanpak, toegesneden op de situatie en de vragen van verschillende doelgroepen. Soms zal een taalcursus op een roe de juiste weg blijken, in een ander geval een digitaal aanbod. En een deel van de laaggeletterden kiest liever voor een non-formeel leertraject (buiten de school georganiseerd) zoals taalles door vrijwilligers, of een combinatie van hulp door taalvrijwilligers en formele scholing.

Taal voor het Leven

Om beter tegemoet te komen de diverse wensen van laaggeletterde groepen in relatie tot leeraanbod én om non-formeel leeraanbod van basisvaardigheden in Nederland een impuls te geven, is het programma Taal voor het Leven opgezet. De Taal voor het Leven-aanpak wordt uitgevoerd door Stichting Lezen en Schrijven in samenwerking met honderden partnerinstellingen, en gefinancierd door de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dit programma helpt gemeenten en organisaties met het organiseren van leeraanbod voor laaggeletterde volwassenen die beter willen leren lezen, schrijven, spreken, rekenen of aan digitale vaardigheden willen werken. Taal voor het Leven heeft als doel dat iedereen kan meedoen in de maatschappij. In dit programma zijn in de afgelopen jaren ruim 78.000 volwassenen bereikt (www.taalvoorhetleven.nl). Belangrijke vraag is wat de impact van deelname aan Taal voor het Leven voor is, zowel op taalontwikkeling, als op het gebruik van taal in het dagelijks leven om je doelen te bereiken (sociale inclusie).

Wat weten we uit eerder onderzoek?

De vraag is wat een scholingstraject voor deze doelgroep - mensen met beperkte basisvaardigheden - oplevert. Daar is in binnen- en buitenland onderzoek naar gedaan. Een eerste belangrijke indicator is de verbetering van het taalniveau van deelnemers.

Er was tot voor kort in Nederland relatief weinig onderzoek beschikbaar dat juist daar inzicht in geeft. Mede omdat er (nog) geen gevalideerde toets bestond die – toegesneden op de volwassen laaggeletterde doelgroep – de ontwikkeling van taalbeheersing in kaart brengt. Binnen het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven is in 2013 zo'n taaltoets ontwikkeld. Uit onderzoek naar dat programma blijkt dat na deelname aan een cursus van een half jaar, de leesvaardigheid van 7 op de 10 volwassen vooruit gaat: gemiddeld met zo'n 6% (De Greef & Segers, 2017). Dat percentage is hoger dan bij vergelijkbare internationale onderzoeken (Kok & Scholte, 2013). Onderzoeksresultaten uit het buitenland geven namelijk een gemengder beeld. In Amerika en het Verenigd Koninkrijk zijn cursisten in taaltrajecten gedurende een aantal jaren gevolgd. Conclusie: deelname aan taaltrajecten leidt niet tot een significante toename van taalvaardigheden (Reder, 2010; 2012; Wolf, Alison e.a., 2009). Wel wordt een sterke relatie gevonden tussen deelname aan een taaltraject en gebruik van taalvaardigheden in het dagelijks leven (Reder, 2009). Ook uit Nederlands onderzoek blijkt dat 70% van de laaggeletterde volwassenen die aan educatietrajecten hebben deelgenomen verbetering in eigen taalvaardigheden ervaren. Bovendien draagt deelname bij aan sociale inclusie: ze zijn zelfredzamer, nemen vaker deel aan activiteiten en geven aan meer zelfvertrouwen te hebben (De Greef, 2017; 2018). Naast verbetering van taalvaardigheden zijn er dus belangrijke sociale opbrengsten voor individuele deelnemers.

1.2 Doel van het onderzoek

Dit onderzoek is een vervolg op de jarenlange monitoring die plaats heeft gevonden binnen het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven. In 2018 is de eindevaluatie van Taal voor het Leven opgeleverd. Deze eindevaluatie bekeek de opbrengsten van het

programma Taal voor het Leven betreffende de voortgang onder deelnemers op hun leesvaardigheid en de mate van sociale inclusie. Het jaar 2019 was een transitiejaar. Stichting Lezen en Schrijven wilde ook in dit transitiejaar graag de resultaten van het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven inzichtelijk maken. Daarom vroegen zij het Kohnstamm Instituut deze evaluatie uit te voeren. Dit onderzoek moet allereerst zicht geven op de vorderingen van laaggeletterde volwassenen die in halverwege 2018 en begin 2020 meededen aan het programma Taal voor het Leven wat betreft leesvaardigheid en de sociale inclusie. We willen niet alleen weten of taalvaardigheid verbetert, maar ook wat deelnemers merken in het dagelijks leven (vandaar sociale inclusie).

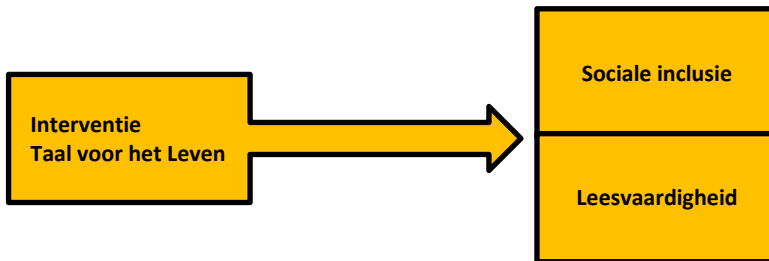
Taal voor het Leven is een langlopend programma. Daarom zijn de uitkomsten gebenchmarkt ten opzichte van eerdere jaren. De gemeten voortgang wordt vergeleken met eerdere onderzoeken, zoals de eindevaluatie Taal voor het Leven in 2018 van Maastricht University. Dit geeft inzicht in de continuïteit van de effecten van het programma.

1.3 Onderzoeksvragen

Uit bovenstaande doelen volgen de volgende onderzoeksvragen:

- 1a. Wat is de mate van voortgang in leesvaardigheid en ervaren sociale inclusie voor deelnemers van het programma Taal voor het Leven?
- 1b. Is de voortgang in leesvaardigheid en sociale inclusie vergelijkbaar met eerdere onderzoeken zoals de eindevaluatie Taal voor het Leven in 2018?

Hierna worden de onderzoeksvragen weergegeven in een conceptueel model:

2 Leesvaardigheid

2.1 Onderzoeksaanpak en methode

Onderzoeksinstrumenten

We onderzoeken de ontwikkeling van taalvaardigheid van deelnemers met behulp van de Voortgangstoetsen Lezen van Taal voor het Leven. Deze toetsen zijn eerder gebruikt in de evaluatie Taal voor het Leven. De Voortgangstoets Lezen bestaat uit twee versies (oranje en groen) en bevat 27 tot 29 vragen. Een deelnemer kan ofwel één van beide leestoetsen maken (bijvoorbeeld één keer groen en één keer oranje) ofwel twee keer dezelfde toets (bijvoorbeeld twee keer oranje). De opzet van de Voortgangstoetsen sluit aan bij de standaarden en eindtermen VE en brengen taalniveau 1F in kaart (net onder niveau 1F tot en met de bovenkant van 1f of wel onderkant 2F).

De inhoud van de Voortgangstoets Lezen is vastgelegd in een inhoudelijk model. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen taakkenmerken en type teksten. De te onderscheiden taakkenmerken zijn tekstbegrip, opzoeken en verwerken. In het geval van begrip en verwerken wordt getoetst of een cursist een volledig begrip heeft van een tekst. Bij opzoeken wordt getoetst of een cursist in een tekst die informatie kan zoeken die bevestigd wordt. Het gaat er hierbij niet om dat de inhoud van een tekst volledig begrepen wordt. Omdat de vraag bepalend is voor de

manier van ‘lezen’, wordt in dat geval eerst de vraag aangeboden en pas later de tekst. Bij de andere vragen (begrip en verwerken) wordt eerst de tekst aangeboden en dan volgen de vragen die bij de tekst horen. In figuur 2.1 geven we een voorbeeldvraag uit Voortgangstoets Lezen weer.

Figuur 2.1 Voorbeeldvraag Voortgangstoets Lezen

Mario

Mario brengt zijn auto naar de garage.

De auto heeft schade.

Een andere auto reed tegen de auto van Mario.

De spiegel is er af en de bumper is kapot.

Er zit een grote kras aan de zijkant van de auto.

Mario wil zijn auto laten maken.

Geef antwoord op de vragen.

Zet een cirkel op de letter van het goede antwoord.

VRAAG 1.

Waarom moet de auto naar de garage?

- A. De auto rijdt niet meer.
- B. De auto moet worden gekeurd.
- C. De auto heeft schade.

Analyses op de Voortgangstoets Lezen

Om de ontwikkeling in leesvaardigheid van deelnemers aan Taal voor het Leven in kaart te brengen, zijn de gegevens van deelnemers die twee Voortgangstoetsen Lezen hebben gemaakt tussen oktober 2017 en maart 2020 geanalyseerd¹. Het was niet voor alle deelnemers mogelijk om de gemaakte toetsen te

¹ Deze periode is breder dan de eerder benoemde periode halverwege 2018 tot aan begin 2020. Dit komt omdat sommige eerste metingen eerder plaats hebben gevonden waardoor de tweede meting halverwege 2018 viel. Geen van deze data is in eerdere analyses meegenomen.

koppelen. Sommige deelnemers hadden maar één toets gemaakt of de achtergrondgegevens die benodigd waren om een koppeling te maken (o.a. deelnemernummer, naam, geboortedatum) waren niet compleet.

De tijd tussen de twee gemaakte toetsen is per deelnemer circa 6 maanden (minimaal 3 maanden en maximaal 11 maanden). Allereerst is berekend welk percentage van de deelnemers vooruit is gegaan. Daarnaast is de voortgang op de Voortgangstoets Lezen van de deelnemers getoetst door het percentage goed beantwoorde items² op meting 1 en meting 2 te vergelijken met een Wilcoxon test³. Tot slot zijn mogelijke plafondefecten onderzocht met een Kruskal Wallis test². Met deze analyses brengen we in kaart welke opbrengsten deelname aan Taal voor het Leven heeft op de leesvaardigheid van deelnemers.

2.2 Resultaten

Beschrijvende gegevens

Er is vooraf een poweranalyse uitgevoerd om de minimale benodigde respons te berekenen. Uit deze analyse bleek dat om genoeg power te hebben om het programma te evalueren de data nodig zijn van 379 volwassenen die zowel aan meting 1 als in meting 2 hebben deelgenomen (betrouwbaarheid van 95%; steekproefmarge van 5%; omvangpopulatie van 24.000 bereikte deelnemers in 2018 (Steekproefcalculator, 2019). In totaal zijn van 179 deelnemers de toetsen gekoppeld. Dit zijn te weinig deelnemers om een representatief landelijke beeld te schetsen van

² Omdat de deelnemers verschillende versies van de Voortgangstoets Lezen hebben gemaakt en de verschillende versies uit een verschillend aantal opgaves bestaat en niet genormeerd zijn, zijn het percentage goed beantwoorde items vergeleken.

³ De verdeling van het percentage goed beantwoorde items op meting 1 en 2 bleek niet normaal verdeeld, vandaar dat is gekozen voor non-parametrische tests.

de vooruitgang in leesvaardigheid. Doordat er reeds eerdere evaluaties zijn uitgevoerd, waarbij wel sprake was van een representatief aantal deelnemers, kunnen we onderzoeken of de uitkomsten van de huidige evaluatie een vergelijkend beeld schetsen.

In 2018 is er een update geweest van de Voortgangstoets Lezen. Hierdoor is er binnen deze evaluatie sprake van oude en nieuwe toetsversies. Om te bekijken wat de verdeling is tussen deze twee toetsversies is in tabel 2.1 de verdeling naar de toetsversies voor meting 1 en 2 weergegeven. Het overgrote gedeelte van de deelnemers heeft zowel in meting 1 als in meting 2 de nieuwe versie van de toets gemaakt.

Tabel 2.1 De verdeling naar de toetsversies voor meting 1 en 2

		Meting 2	
		Nieuw	Oud
Meting 1	Nieuw	80%	0%
	Oud	16%	3%

De deelnemers zijn afkomstig van 15 verschillende organisaties. Het grootste deel van de deelnemers heeft het programma Taal voor het Leven gevolgd bij één bepaalde organisatie (49%). In tabel 2.2 beschrijven we de socio-demografische achtergrondgegevens van de gekoppelde deelnemers.

Tabel 2.2 Socio-demografische kenmerken van de gekoppelde deelnemers Voortgangstoets Lezen

Achtergrondgegevens	% Respondenten Voortgangstoets Lezen N =179
Geslacht	
Man	18
Vrouw	82
Herkomst	
In Nederland geboren	16
Niet in Nederland geboren	84
Moedertaal	
Is Nederlands	14
Is een andere taal dan Nederlands	86
Leeftijd	
<=35	28
35-45	27
45-55	19
>=55	25
Hoogste vooropleiding	
(Speciaal) basisonderwijs	23
(Speciaal) voortgezet onderwijs	25
MBO	13
HBO/Universiteit	23
Anders	16
Aantal opleidingsjaren	
Minder dan 5 jaar	23
6-10 jaar	20
11 - 15 jaar	32
Meer dan 16 jaar	25
Baan	
Betaalde baan	26
Vrijwilligersbaan	16
Betaalde en vrijwilligersbaan	3
Geen baan	52

Ontwikkeling in leesvaardigheid

Om de ontwikkeling van deelnemers op de leestoets in kaart te brengen kijken we allereerst naar het percentage deelnemers dat vooruit is gegaan. Omdat de deelnemers verschillende versies van

de Voortgangstoets Lezen hebben gemaakt en de verschillende versies uit een verschillend aantal opgaves bestaat en niet genormeerd zijn, zijn het percentage goed beantwoorde items vergeleken. In tabel 2.3 staat het gemiddelde percentage goed beantwoorde items weergegeven per meting en de gemiddelde vooruitgang (het verschil tussen meting 2 en 1). De gemiddelde vooruitgang is 12,7%. De vooruitgang is significant ($W=8.105$, $p < 0.05$). Het percentage deelnemers dat vooruitgaat tussen meting 1 en meting 2 is 74,3%.

Tabel 2.3 Gemiddeld percentage goed beantwoorde items

	M	s.d.
Meting 1	51,84	26,78
Meting 2	64,54	23,88
Verschilscore	12,70	18,90

Een deel van de deelnemers heeft een hoge score behaald in de eerste meting, voor deze groep deelnemers is de verwachting dat de scores op de leestoets in meting 2 slechts in beperkte mate vooruitgaan. De deelnemer is wellicht vooruit gegaan in leesvaardigheid, maar de leestoets bevat dan onvoldoende (moeilijkere) opgaven om dit vast te kunnen stellen. Daarom is onderzocht of er sprake is van een plafondeffect. De deelnemers zijn ingedeeld in vier groepen op basis van hun beginscore. In tabel 2.4 staan de vier groepen en hun gemiddelde vooruitgang tussen meting 1 en 2. Uit de tabel blijkt dat de vier groepen significant van elkaar verschillen in de gemiddelde vooruitgang ($\chi^2 = 47,14$, $p < 0.01$). De deelnemers met een hoge beginscore (score tussen 76-100) gaan gemiddeld nauwelijks vooruit, terwijl de overige groepen significant vooruitgaan.

Tabel 2.4 Gemiddelde vooruitgang tussen meting 1 en 2 voor de vier groepen

Score meting 1	N	M	s.d.
0-25	31	27,65	20,18
26-50	56	16,96	15,79
51-75	48	9,00	19,09
76-100	44	0,80	11,51
Totaal	179	12,70	18,90

2.3 Benchmark en discussie

Uit deze evaluatie blijkt dat 74% van de deelnemers vooruitgaat in leesvaardigheid. In eerdere evaluaties was ook sprake van een vooruitgang maar lag het percentage lager (zie tabel 2.5). Dit verschil kan verklaard worden door toeval of een selectieve groep van deelnemers: in tegenstelling tot de eerdere evaluaties zijn de uitkomsten van deze evaluatie niet representatief voor Nederland, omdat er van te weinig deelnemers zowel een eerste als tweede meting beschikbaar was⁴. Daarnaast is bijna de helft van de deelnemers in deze evaluatie afkomstig is van één organisatie (taalaanbieder).

Toch schetsen de uitkomsten een vergelijkend beeld met de eerder uitgevoerde evaluaties: Het percentage deelnemers dat vooruitgaat op het gebied van leesvaardigheid na deelname aan de taaltrajecten behorende bij Taal voor het Leven is substantieel.

Tabel 2.5 Percentage deelnemers met een toename in leesvaardigheid

Meting	% vooruitgang
Evaluatie 2019	74
Eindevaluatie 2018	54
Landelijk onderzoek 2012	53

Noot. Evaluatie 2019 is de huidige evaluatie en gaat over de periode 2018-2020.

⁴ Om genoeg power te hebben om het programma te evalueren zijn de data nodig van 379 volwassenen die zowel aan meting 1 als in meting 2 hebben deelgenomen (betrouwbaarheid van 95%; steekproefmarge van 5%; omvangpopulatie van 24.000 bereikte deelnemers in 2018 (Steekproefcalculator, 2019).

3 Impact van deelname aan Taal voor het Leven op sociale inclusie

3.1 Onderzoeksaanpak en methode

Onderzoeksinstrumenten

Naast de ontwikkeling van leesvaardigheid brengen we de impact van deelname aan het programma op sociale inclusie in kaart. Daarbij ligt de focus op het gebruik van taal in het dagelijks leven om je doelen te bereiken. Hiervoor maken we gebruik van het gevalideerde *Social inclusion in Transfer-instrument* (SIT) instrument, dat specifiek is ontwikkeld voor laagtaalvaardige doelgroepen (De Greef, Segers & Verte, 2010). SIT bestaat uit een aantal schalen verdeeld over verschillende onderdelen van sociale inclusie: activering, intrantlisatie, participatie en connective (De Greef, Segers & Verte, 2010). Daarnaast zijn (om de (indirecte) relatie van deelname aan de taaltrajecten met arbeidsparticipatie te kunnen bepalen) items aan de vragenlijst toegevoegd, zoals: het hebben van een betaalde baan (met of zonder begeleiding), vrijwilligerswerk, een stage of het zoeken naar een baan. Er zijn twee verschillende versies van het SIT instrument, meting 1 en meting 2. Deze metingen dienen in deze volgorde aan de deelnemers voorgelegd te worden. Meting 2 bevat extra vragen over de leeromgeving tijdens de cursus/traject. Binnen de SIT krijgen deelnemers verschillende uitspraken te zien. De deelnemer moet aangeven in hoeverre deze uitspraken bij hem of haar passen

door de kiezen voor een cijfer tussen 1 en de 10. Dit instrument is ook in eerdere evaluaties van het programma Taal voor het Leven gebruikt. Een voorbeeldvraag voor het in beeld brengen van sociale inclusie is te zien in Figuur 3.1.

Figuur 3.1 Voorbeeldvraag uit het SIT instrument

Uitspraak		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3.1	Ik kan zeggen wat ik bedoel.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyses op het SIT-instrument

In deze analyse betrekken we alle deelnemers die meting 1 en meting 2 hebben ingevuld van het SIT-instrument tussen januari 2019 en februari 2020. De tijd tussen de twee ingevulde vragenlijsten is per deelnemer circa 6 maanden (minimaal 4 maanden en maximaal 9 maanden). Een deel van de dataverzameling is uitgevoerd door Maurice de Greef, in het kader van een evaluatie-onderzoek binnen de gemeente Groningen. Al deze deelnemers deden mee aan het programma Taal voor het Leven, daarom is in overleg met de gemeente de data ook voor deze evaluatie gebruikt.

Allereerst is berekend hoeveel procent van de deelnemers vooruit is gegaan in sociale inclusie en de arbeidsmarktpositie. We vergelijken de gemiddelde scores in meting 1 en meting 2 op de schalen van het SIT-instrument om zicht te krijgen op de voortgang van de deelnemers. We berekenden voor elke schaal apart de gemiddelde voortgang met behulp van gepaarde t-toetsen. Ook is onderzocht welke deelnemersgroep een positieve verandering laat zien in arbeidsmarktpositie. Daarnaast zijn mogelijke plafondefecten onderzocht met een variantie-analyse. Met deze analyses brengen we in kaart welke opbrengsten deelnemers die deelnemen aan het programma Taal voor het Leven in het dagelijks leven ervaren.

3.2 Resultaten

Beschrijvende gegevens

Het was niet voor alle deelnemers mogelijk om de ingevulde vragenlijsten te koppelen. Sommige deelnemers hadden maar één vragenlijst ingevuld of hadden een onbekende vragenlijst ingevuld die niet te herleiden was of het deelnemernummer was niet volledig.

Er is vooraf een poweranalyse uitgevoerd om de minimale benodigde respons te berekenen. Uit deze analyse bleek dat om genoeg power te hebben om het programma te evalueren de data nodig zijn van 379 volwassenen die zowel aan meting 1 als in meting 2 hebben deelgenomen (betrouwbaarheid van 95%; steekproefmarge van 5%; omvangpopulatie van 24.000 bereikte deelnemers in 2018 (Steekproefcalculator, 2019). In totaal zijn van 362 deelnemers de vragenlijsten gekoppeld. Dit zijn te weinig deelnemers om een representatief beeld te schetsen van de vooruitgang in sociale inclusie. Omdat er eerdere evaluaties uitgevoerd zijn kunnen we de vooruitgang wel vergelijken met eerder gevonden uitkomsten die wel representatief zijn.

Een groot deel van de gekoppelde repondenten zijn afkomstig van organisaties uit Groningen (n=257, 71%)⁵. De overige repondenten zijn afkomstig van 9 organisaties buiten Groningen. In tabel 3.1 staan de socio-demografische achtergrondgegevens van de gekoppelde deelnemers.

⁵ Deze data is afkomstig van Maurice de Greef.

Tabel 3.1 Socio-demografische kenmerken van de gekoppelde deelnemers SIT-instrument

Achtergrondgegevens	% Respondenten SIT-instrument N=362
Geslacht	
Man	35
Vrouw	66
Herkomst	
In Nederland geboren	22
Niet in Nederland geboren	78
Leeftijd	
<=35	25
35-45	29
45-55	29
>=55	18
Hoogste vooropleiding	
(Speciaal) basisonderwijs	21
(Speciaal) voortgezet onderwijs	20
MBO	15
HBO/Universiteit	29
Anders	15
Aantal opleidingsjaren	
Minder dan 5 jaar	19
6-10 jaar	20
11 – 15 jaar	35
Meer dan 16 jaar	26
Baan	
Betaalde baan	35
Vrijwilligersbaan	16
Betaalde en vrijwilligersbaan	3
Geen baan	46
Diploma	
Ja	55
Nee	45

Ontwikkeling in sociale inclusie

Voorafgaand aan de analyses is voor alle schalen binnen de SIT de betrouwbaarheid onderzocht. De schalen binnen de SIT zijn: nationale taalvaardigheid, digitale vaardigheden, assertiviteit,

financiële vaardigheden, ontmoeten en ondernemen, en natuur- en sportactiviteiten. Alle schalen bleken voldoende tot goed betrouwbaar in zowel meting 1 (crohnbachs alpha meting 1 tussen 0,67 en 0,93) als in meting 2 (crohnbachs alpha meting 1 tussen 0,69 en 0,95).

In tabel 3.2 en 3.3 staan de gemiddelde mate van verandering weergegeven per schaal van het SIT-instrument (het verschil tussen meting 1 en 2). Het percentage deelnemers dat een verbetering ervaart op het gebied van sociale inclusie ligt tussen de 49% en 66%. 66% van de deelnemers is vooruitgegaan in ervaren taalvaardigheid (schaal Nationale Taalvaardigheid). Een deel van de deelnemers gaat achteruit in sociale inclusie. Voor alle schalen geldt dat de deelnemers gemiddeld significant vooruitgaan.

Tabel 3.2 Mate van verandering in sociale inclusie

	Toename	Zelfde score	Afname
Nationale Taalvaardigheid	66%	4%	30%
Digitale vaardigheden	49%	22%	29%
Assertiviteit	53%	9%	38%
Financiële vaardigheden	51%	11%	38%
Ontmoeten & Ondernemen	52%	13%	35%
Natuur- en sportactiviteiten	53%	10%	37%

Tabel 3.3 Gemiddelde vooruitgang in sociale inclusie

	M	s.d.	t	df	p-waarde
Nationale Taalvaardigheid	0,54	1,48	6,82	357	<0,01
Digitale vaardigheden	0,50	2,02	4,70	352	<0,01
Assertiviteit	0,27	1,94	2,63	358	0,01
Financiële vaardigheden	0,24	1,64	2,32	244	0,02
Ontmoeten & Ondernemen	0,27	1,79	2,83	346	0,01
Natuur- en sportactiviteiten	0,34	1,72	3,69	342	<0,01

Plafondeffect sociale inclusie

Ook voor dit instrument zijn we nagegaan of er sprake is van

plafondeffecten: het SIT-instrument meet bij een deelnemer een hoge beginscore mogelijk minder vooruitgang dan bij een deelnemer met een lage beginscore. Dit is weergegeven in tabel 3.4 en 3.5. Voor alle schalen van sociale inclusie zijn plafondeffecten gevonden. Deelnemers met een lage beginscore gaan gemiddeld meer vooruit dan deelnemers met een hoge beginscore.

Tabel 3.4 Vooruitgang in sociale inclusie naar beginscore

	Beginscore							
	1-3		4-5		6-7		8-10	
	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.
Nationale Taalvaardigheden	1,43	1,65	1,02	1,49	0,11	1,13	-0,49	1,11
Digitale vaardigheden	1,51	2,11	1,23	2,42	0,43	1,83	-0,40	1,35
Assertiviteit	2,81	2,38	1,25	1,67	0,29	1,44	-0,76	1,79
Financiële vaardigheden	2,40	2,53	0,67	1,54	0,38	1,54	-0,40	1,20
Ontmoeten & Ondernemen	1,97	1,98	1,13	2,18	0,28	1,56	-0,47	1,30
Natuur- en sportactiviteiten	1,68	1,72	0,87	1,58	0,07	1,42	-0,72	1,49

Tabel 3.5 Verschil in vooruitgang in sociale inclusie voor groepen met verschillende beginscore

	F	p-waarde	df1	df2
Nationale Taalvaardigheden	27,88	<0,01	3	354
Digitale vaardigheden	21,14	<0,01	3	349
Assertiviteit	41,50	<0,01	3	355
Financiële vaardigheden	17,85	<0,01	3	241
Ontmoeten & Ondernemen	23,75	<0,01	3	343
Natuur- en sportactiviteiten	30,86	<0,01	3	339

Ontwikkeling in arbeidsmarktpositie

In tabel 3.6 en 3.7 staan de gemiddelde mate van verandering weergegeven per activiteit op de arbeidsmarkt (het verschil tussen meting 1 en 2). Het percentage deelnemers dat een verbetering ervaart in arbeidsmarktpositie ligt tussen de 12% en 27%. Voor het overgrote deel van de deelnemers is de activiteit op de

arbeidsmarkt hetzelfde gebleven. Voor geen van de activiteiten op de arbeidsmarkt zijn de deelnemers significant vooruitgegaan.

Tabel 3.6 Mate van verandering in arbeidsmarktpositie

	Toename	Zelfde score	Afname
Betaalde baan	19%	64%	17%
Vrijwilligerswerk	26%	56%	18%
Stage	12%	78%	10%
Op zoek naar baan	27%	47%	26%
Betaalde baan met begeleiding	22%	60%	19%

Tabel 3.7 Gemiddelde vooruitgang in arbeidsmarktpositie

	M	s.d.	t	df	p-waarde
Betaalde baan	0,21	2,70	1,28	280	0,20
Vrijwilligersbaan	0,35	3,22	1,82	275	0,07
Stage	0,07	2,63	0,39	244	0,70
Op zoek naar baan	0,01	3,45	0,04	266	0,97
Betaalde baan met begeleiding	0,06	3,64	0,28	268	0,78

Tot slot zijn we geïnteresseerd in de vraag welke groep deelnemers vooral een positieve verandering in de arbeidsmarktpositie vertoont. Met behulp van een clusteranalyse is onderzocht welke deelnemersgroep, uitgaande van de arbeidsmarktpositie van de deelnemers bij de start van het taaltraject, een positieve verandering in de arbeidsmarktpositie laat zien. In tabel 3.8 staan de uitkomsten van de clusteranalyse.

Indien een gemiddelde score afgerond gelijk is aan een score van 5 of hoger, kunnen we spreken van een aanpassing in arbeidsmarktpositie.

In de clusteranalyse werden 3 groepen onderscheiden: de eerste groep (19%) deed bij de start van het taaltraject vrijwilligerswerk, is dat blijven doen en is op zoek gegaan naar een baan. De tweede groep (42%) had bij de start van het taaltraject geen baan en dat is niet gewijzigd. De derde groep (39%) had bij de start van het

taaltraject een betaalde baan en heeft dat nog steeds. Er is echter ook een deel van de derde groep dat op zoek is gegaan naar een betaalde baan met begeleiding.

Tabel 3.8 Clusters in ontwikkeling van arbeidsmarktpositie

Clusternummer	1	2	3
Aantal deelnemers	N=49 (19%)	N=106 (42%)	N=98 (39%)
	Vrijwilligerswerk	Geen baan	Betaalde baan
Beginpositie werk meting 1	(86%)	(100%)	(98%)
Eindpositie werk meting 2			
Betaalde baan	3,47 (3,51)	1,67 (1,98)	8,11 (2,69)
Vrijwilligerswerk	7,20 (3,27)	2,91 (3,11)	2,72 (2,91)
Stage	2,45 (2,87)	1,48 (1,73)	1,95 (2,28)
Op zoek naar baan	4,96 (3,74)	3,54 (3,16)	3,27 (3,29)
Betaalde baan met begeleiding	2,18 (2,41)	1,33 (1,10)	4,62 (3,67)

Noot. In de cellen staan de gemiddelden en de standaarddeviaties staan tussen haakjes. Deelnemers konden een stelling waarderen met cijfers 1 (Past helemaal niet bij mij) tot en met 10 (Past helemaal bij mij).

3.3 Benchmark en discussie

Uit deze evaluatie blijkt dat tussen de 49% en 66% van de deelnemers vooruitgaat in ervaren sociale inclusie en tussen de 12% en 27% van de deelnemers een verbetering ervaart in arbeidsmarktpositie. In eerdere evaluaties van Taal voor het Leven zijn ook gegevens verzameld over het percentage volwassenen dat vooruitgaat in ervaren sociale inclusie en dat een toename in arbeidsmarktpositie aangeeft. Om zicht te krijgen op de stabiliteit van het effect van deelname aan het programma Taal voor het Leven leggen we deze gegevens naast onze percentages (zie tabel 3.9 en 3.10).

De uitkomsten van de eerdere evaluaties zijn vergelijkbaar met de uitkomsten van deze evaluatie. In de eerdere evaluaties was ook sprake van een vooruitgang in ervaren sociale inclusie. Het percentage deelnemers dat een verbetering ervaart in arbeidsmarktpositie schommelt in de eerdere evaluaties ook circa rond de 20% en 30%. We kunnen concluderen dat het percentage

deelnemers dat vooruitgaat op het gebied van ervaren sociale inclusie substantieel is. Voor de arbeidsmarktpositie na deelname aan de taaltrajecten behorende bij Taal voor het Leven geldt dat in mindere mate.

Tabel 3.9 Percentage deelnemers met een toename in sociale inclusie

	Evaluatie 2019	Eindevaluatie 2018	Landelijk onderzoek 2012
Nationale Taalvaardigheden	66%	70%	58%
Digitale vaardigheden	49%	58%	51%
Assertiviteit	53%	56%	54%
Ontmoeten & Ondernemen	52%	52%	49%
Natuur- en sportactiviteiten	53%	51%	49%

Noot. Evaluatie 2019 is de huidige evaluatie en gaat over de periode 2018-2020. Over de ervaren toename voor de schaal Financiële vaardigheden is in de eerdere evaluaties niet gerapporteerd.

Tabel 3.10 Percentage deelnemers dat een toename in arbeidsmarktpositie aangeeft

	Evaluatie 2019	Eindevaluatie 2018	Landelijk onderzoek 2012
Betaalde baan	19%	21%	20%
Vrijwilligerswerk	26%	24%	21%
Stage	12%	14%	7%
Op zoek naar baan	27%	31%	20%
Betaalde baan met begeleiding	22%	23%	14%

Noot. Evaluatie 2019 is de huidige evaluatie en gaat over de periode 2018-2020.

Literatuur

- Buisman (2017). *Negatieve leerervaringen van volwassenen met lage basisvaardigheden Literatuurstudie*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut
- Greef, M. de & Segers, M. & Verte, D. (2010) Development of the SIT, an instrument to evaluate the transfer effects of adult education programs for social inclusion. *Studies in Educational Evaluation*, 36, 42–61.
- Greef, M. de & Segers, M. (2017). *Eerste tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten: Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid*. Maastricht: Maastricht University.
- Greef, M. de & Segers, M. & Ipektzidou (2018). *Eindevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid (inclusief benchmark). Periode september 2015 – juli 2018*. Maastricht: Maastricht University
- Houtkoop, W., Allen, J., Buisman, M., Fouarge, D. & Velden, R. van der (2012). *Kernvaardigheden in Nederland. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs*.
- Kok, L. & Scholte, R. (2013). *Rendement van cursussen voor laaggeletterden*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Reder, S. (2009). *The development of literacy and numeracy in adult life*. In S. Reder & J. Bynner, (Eds.), *Tracking adult literacy and numeracy: Findings from longitudinal research* New York and London: Routledge, 59 – 84.
- Reder, S. (2010). Participation, life events and the perception of basic skills improvement. In J. Derrick, J. Field, P.
- Reder, S. (2012). *The Longitudinal Study of Adult Learning: Challenging Assumptions*. Montreal: the Centre for Literacy.
- Wolf, Alison et al (2009). *Enhancing 'Skills for Life': Adult Basic Skills and Workplace Learning: Full Research Report*. ESRC End of Award Report, RES-139-25-0120. Swindon: ESRC.

Steekproefcalculator (2019). Steekproefcalculator. 26-03-2019.
<http://www.steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm>

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

- 1041 Schenke, W., Heemskerk, I.M.C.C., Weijers, D., Stigt, A. van, Wessum, L. van, Ros, A.
Monitor Professionele ontwikkeling schoolleiders en bestuurders VO 2018-2019.
- 1040 Ledoux, G. & Smeets E.
Centrale thema's in de Evaluatie Passend onderwijs. Deel 2: Onderzoek naar toewijzing van ondersteuning en hulp op maat, dekkend aanbod en het schoolondersteuningsprofiel, en competenties en ondersteuning van leraren. El Paso 64. (Alleen digitaal)
- 1038 Boogaard, M., Dingemans, P., Klein, T.
Evaluatie Kwaliteitsimpuls politieonderwijs Caribisch Nederland. (Alleen digitaal)
- 1033 Karssen, M., Boogaard, M., Verbeek, F. & Roeleveld, J.
Toegankelijkheid en onbedoelde selectie aan de UvA. (Alleen digitaal)
- 1032 Bollen, I. & Boogaard, M.
Schoolkeuzemotieven van ouders en leerlingen groep 8 in Diemen. (Alleen digitaal)
- 1031 Veen, A., Veen, I. van der.
Het pre-COOL cohort tot en met groep 5.
- 1030 Binsbergen, M.H. van & Pronk, S.
Niet thuisgeven. Schooluitval vanuit het perspectief van thuiszitters. (Alleen digitaal)
- 1029 Veen, A., Veen, I. van der, Karssen, M. & Weijers, D.
Sleutelmomenten jonge kind. Drie deelonderzoeken gebundeld.
- 1028 Ledoux, G., Smeets, E., Weijers, D.
Monitor scholen. Passend onderwijs in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. El Paso 54. (Alleen digitaal)

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl
Voor meer informatie, zie; <http://www.kohnstammstituut.nl>